

DIPLOMU SAVSTARPĒJA ATZĪŠANA

Brīvība veikt uzņēmējdarbību un brīvība sniegt pakalpojumus ir viens no vienotā tirgus stūrakmeņiem, kas nodrošina uzņēmumu un speciālistu mobilitāti Savienībā. Lai īstenotu šīs brīvības, ir plaši jāatzīst valstu līmenī izdotie diplomi un kvalifikācijas. Jau pieņemti dažādi pasākumi to saskaņošanai un savstarpējai atzīšanai un turpinās darbs pie papildu likumdošanas pasākumiem šajā jomā.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 26. un 53. pants.

MĒRĶI

Lai pašnodarbinātas personas un speciālisti varētu sākt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī vai sniegt pakalpojumus uz laiku, ir savstarpēji jāatzīst diplomi, sertifikāti un citi pierādījumi par profesionālo kvalifikāciju, kas izdoti dažādās dalībvalstīs, kā arī jākoordinē un jāaskaņo valstu noteikumi par piekļuvi dažādām profesijām.

SASNIEGUMI

LESD 53 panta 1. punkts paredz, ka to diplomu un citu oficiālu kvalifikācijas apliecinājuma dokumentu savstarpēju atzīšanu, kas katrā dalībvalstī nepieciešami, lai varētu strādāt reglamentētā profesijā, var izmantot, lai sekmētu brīvību veikt uzņēmējdarbību un sniegt pakalpojumus. Šajā pantā arī uzsvēta nepieciešamība koordinēt normatīvo un administratīvo aktu noteikumus dalībvalstīs saistībā ar darbību sākšanu un izvēšanu kā pašnodarbinātām personām. Minētā panta 2. punkts paredz, ka gadījumos, kad šāda saskaņošana ir sarežģīta, savstarpējā atzīšana ir atkarīga no tā, kā dalībvalstīs koordinē nosacījumus darbam šajās profesijās. Saskaņošanas process turpinās jau no 20. gadsimta septiņdesmito gadu vidus un šajā laikā pieņemtas vairākas direktīvas. Pamatojoties uz tām, tiesību akti par savstarpējo atzīšanu tiek piemēroti dažādām situācijām. Dažādām profesijām tie atšķiras pabeigtības ziņā, savukārt jaunākie tiesību akti ir pieņemti, izmantojot vispārīgāku pieeju.

A. Nozaru pieeja (atkarībā no profesijas)

1. Savstarpējā atzīšana pēc saskaņošanas

Veselības nozarē saskaņošanas process noritēja ātrāk, jo bija skaidrs, ka profesionālās prasības un īpaši apmācības kursi dalībvalstīs ievērojami neatšķiras (pretēji citām profesijām). Tāpēc nebija grūti panākt saskaņotību ievērojamā skaitā profesiju (piemēram, ārstiem, medmāsām, veterinārārstiem, vecmātēm un

pašnodarbinātiem tirdzniecības aģentiem). [Direktīvas 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu](#) mērķis ir precizēt, vienkāršot un modernizēt jau spēkā esošās direktīvas un panākt, ka viens tiesību akts attiecas uz tādām reglamentētām profesijām kā ārsti, zobārsti, medmāsas, veterinārārsti, vecmātes, farmaceiti un arhitekti. Šajā direktīvā citstarp norādīts, kā uzņēmējām dalībvalstīm būtu jāatzīst profesionālās kvalifikācijas, kas iegūtas citā (izcelsmes) dalībvalstī. Speciālistu atzīšanas sistēmā ir iekļauta gan vispārēja atzīšanas sistēma, gan arī īpašas sistēmas, kas paredzētas katrai no iepriekšminētajām profesijām. Atzīšanas procesā līdzās citiem aspektiem uzmanība tiek vērsta kvalifikācijas līmenim, iegūtajai apmācībai un profesionālajai pieredzei (gan vispārējai, gan specializētajai). Minētā direktīva attiecas arī uz profesionālo kvalifikāciju transporta nozarē, kā arī šādu kvalifikāciju apdrošināšanas starpniekiem un finanšu revidentiem. Iepriekš šīs specialitātes tika reglamentētas ar citām direktīvām. 2011. gada 22. jūnijā Komisija pieņēma Zaļo grāmatu par profesionālo kvalifikāciju direktīvas modernizēšanu ([COM\(2011\)0367](#)), kurā tika rosināta profesionālo kvalifikāciju atzīšanas sistēmas reforma, lai veicinātu darba ņēmēju mobilitāti un apmācības pielāgotu pašreizējām darba tirgus prasībām. Pēc plašas apspriešanās ar ieinteresētajām personām un reaģējot uz Parlamenta 2011. gada 15. novembra rezolūciju Komisija 2011. gada 19. decembrī publicēja priekšlikumu par grozījumiem profesionālo kvalifikāciju atzīšanas direktīvā ([COM\(2011\)0883](#)). Svarīgākie jaunie priekšlikumi attiecas uz: Eiropas profesionālās kartes ieviešanu; minimālās apmācības prasību saskaņošanu; kvalifikāciju automatisku atzīšanu septiņās profesijās – arhitektiem, zobārstiem, ārstiem, medmāsām, vecmātēm, farmaceitiem un veterinārārstiem; un lekšējā tirgus informācijas sistēmas ieviešanu, kas ļautu īstenot ciešāku sadarbību diplomu atzīšanas jomā. Pārskatīšanas galvenie mērķi bija atvieglot un veicināt speciālistu mobilitāti visā Savienībā un palīdzēt novērst darbinieku trūkumu dažās dalībvalstīs. Direktīva ([2013/55/ES](#)) tika pieņemta 2013. gada 20. novembrī^[1].

2. Savstarpējā atzīšana bez saskaņošanas

Savstarpējā atzīšana ir bijusi mazāk sekmīga attiecībā uz tām profesijām, kuru saskaņošanai traucēja atšķirības dalībvalstu noteikumos. Tiesisko sistēmu atšķirību dēļ nav bijis iespējams veikt diplomu un kvalifikāciju pilnīgu savstarpēju atzīšanu, kas būtu garantējusi tūlītēju brīvību veikt uzņēmējdarbību, pamatojoties uz izcelsmes valstī saņemtu diplomu. Ar Padomes 1977. gada 22. marta [Direktīvu 77/249/EEK](#) advokātiem tika noteikta brīvība sniegt atsevišķus pakalpojumus – brīvas uzņēmējdarbības veikšanai citos gadījumos bija nepieciešams uzņemošajā valstī izsniegts diploms. 1998. gada 16. februāra [Direktīva 98/5/EK](#) šajā ziņā bija būtisks panākums – ar to noteica, ka advokāti ar jebkurā dalībvalstī izsniegtu diplomu var veikt uzņēmējdarbību citā dalībvalstī, lai strādātu savā profesijā, paredzot, ka uzņemošā valsts var noteikt prasību, ka, pārstāvot un aizstāvot klientus tiesā, viņiem jāsadarbojas ar vietējiem advokātiem. Pēc trīs šādi nostrādātiem gadiem advokāti iegūst tiesības (ja viņi to vēlas) pilnībā praktizēt savā profesijā, ja viņi nokārtojuši zināšanu kvalifikācijas pārbaudi uzņēmējā valstī, taču bez nepieciešamības kārtot kvalifikācijas eksāmenus.

[1]2013. gada 20. novembra Direktīva 2013/55/ES, ar ko groza Direktīvu 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu un Regulu (ES) Nr. 1024/2012 par administratīvo sadarbību, izmantojot lekšējā tirgus informācijas sistēmu (IMI regulu), OV L 354, 28.12.2013., 132. lpp.

Ar citām direktīvām šādu pašu principu piemēroja arī citām profesijām, piemēram, autopārvadājumu operatoriem, apdrošināšanas aģentiem un brokeriem, frizieriem un arhitektiem.

B. Vispārējā pieeja

Tiesību aktu sagatavošana savstarpējai atzīšanai pa nozarēm (kas dažkārt prasa valsts noteikumu visaptverošu saskaņošanu) parasti bija gara un apgrūtināša procedūra. Tāpēc kļuva skaidrs, ka jāveido vispārēja diplomu līdzvērtības atzīšanas sistēma attiecībā uz visām reglamentētajām profesijām, uz kurām neattiecas īpaši ES tiesību akti. Jaunā vispārējā pieeja situāciju ir mainījusi. Iepriekš atzīšana bija atkarīga no tā, vai pastāv Eiropas mēroga noteikumi attiecībā uz konkrētās reglamentētās profesijas vai darbības saskaņošanu. Līdz ar jauno pieeju savstarpējā atzīšana visām attiecīgajām reglamentētajām profesijām saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem tiek veikta gandrīz automātiski, un katrai nozarei nav nepieciešami īpaši sekundārie tiesību akti. No tā laika saskaņošanas un savstarpējās atzīšanas metodes turpina izmantot paralēlās sistēmās, un vairākkārt tās arī izmantotas saskaņā ar papildinošu sistēmu, izmantojot vienlaikus regulu un direktīvu ([1992. gada 3. decembra](#) un [1996. gada 15. jūlija Padomes rezolūcijas](#) par kvalifikāciju un arodmācību apliecību pārskatāmību). Uzņemošā dalībvalsts nedrīkst atteikt pretendētājam iespēju darboties kādā profesijā, ja viņš izcelsmes valstī ir ieguvis atbilstošu kvalifikāciju. Tomēr gadījumā, ja apmācības ilgums ir bijis īsāks nekā uzņemošajā valstī, tā var prasīt, lai kandidātam būtu noteikta ilguma profesionālā pieredze, vai, ja apmācības atšķiras būtiski, – noteikt adaptācijas periodu vai zināšanu pārbaudi (pēc kandidāta izvēles), izņemot gadījumus, ja darbam attiecīgajā profesijā nepieciešamas zināšanas par valsts tiesību aktiem.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

2011. gada 15. novembrī Parlaments pieņēma rezolūciju par Direktīvas [2005/36/EK](#)^[2] par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu īstenošanu, tajā gan aicinot modernizēt un uzlabot minēto direktīvu, gan mudinot izmantot visefektīvākās un piemērotākās tehnoloģijas, piemēram, ieviest Eiropas profesionālo karti, ka būtu oficiāls un visu kompetento iestāžu atzīts dokuments, lai tādējādi vienkāršotu atzīšanas procedūras.

Atbildot uz šo Parlamenta rezolūciju, Komisija 2011. gada 19. decembrī iesniedza priekšlikumu par grozījumiem profesionālo kvalifikāciju atzīšanas direktīvā. Veiksmīgi noritējušās dialoga sarunās Parlamentam izdevās panākt, ka priekšlikumā iekļauj tā ierosinājumus, tostarp brīvprātīgas profesionālās kartes ieviešanu, brīdināšanas mehānisma izveidi, precīzākus noteikumus attiecībā uz daļēju piekļuvi reglamentētai profesijai, noteikumus attiecībā uz valodu prasmēm, ka arī mehānisma izveidi reglamentēto profesiju savstarpējai izvērtēšanai, lai nodrošinātu lielāku pārredzamību. Tā rezultātā 2013. gada 20. novembrī tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes [Direktīva 2013/55/ES](#), ar ko groza Direktīvu 2005/36/EK par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu^[3].

[2]OV C 153 E, 31.5.2013., 15. lpp.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ:C:2013:153E:TOC>

[3]OV L 354, 28.12.2013., 132. lpp.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2013%3A354%3ATOC>

Pēc tam Eiropas Parlaments un Padome pieņēma [Samērīguma novērtēšanas direktīvu \(ES\) 2018/958](#) (2018. gada 28. jūnijs) , ar ko ievieš saskaņotu samērības testu, kas jāizmanto visām dalībvalstīm, pirms tās pieņem valsts noteikumus par profesijām^[4]. 2018. gada 25. oktobrī Eiropas Parlaments pieņēma [rezolūciju par automātiskas diplomu savstarpējas atzīšanas veicināšanu](#).

Sīkāku informāciju sk. IMCO komitejai sagatavotajā pētījumā “[ES ceļvedis: ar IMCO saistīto tiesību aktu pārskats](#)”^[5].

Mariusz Maciejewski / Christina Ratcliff / Andreea Dobrita
05/2019

[4]Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/958 (2018. gada 28. jūnijs) par samērīguma novērtēšanu pirms jaunas profesiju reglamentācijas pieņemšanas, OV L 173, 9.7.2018., 25. lpp. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/958/oj?locale=lv>

[5]ES ceļvedis: ar IMCO saistīto tiesību aktu pārskats: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536317/IPOL_STU\(2015\)536317_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536317/IPOL_STU(2015)536317_EN.pdf)

